

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Дацків Людмили Вадимівни «Становлення та розвиток біотехнології рослин в Україні», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки

Кандидатська дисертація Дацків Людмили Вадимівни «Становлення та розвиток біотехнології рослин в Україні», присвячена важливій як в науковому, так і практичному відношенні проблемі.

У контексті сучасних перетворень, що відбуваються в Україні й пов'язані зі становленням державності, важливим є критичне осмислення та усвідомлення історичних здобутків минулого нашої країни для вирішення завдань подальшого розвитку. Знання історії будь-якої науки є необхідною передумовою для правильного розуміння місця, ролі та значення дисципліни у соціально-політичному статусі суспільства, його впливу на цю науку, а також впливу науки та її представників на розвиток суспільства. Характерною ознакою сучасної природознавчої парадигми є зацікавленість до еволюції наукових ідей, творчої діяльності наукових шкіл та окремих учених у галузі біологічних наук. Розгляд історичного шляху розвитку біотехнології рослин як цілісної науки та окремих її розділів, посилення на найбільш відомих її представників та аналіз природничо-наукової бази дають нам можливість оцінити сучасний стан предмета та визначити його подальші перспективні напрями.

Сьогодні система організації наукових досліджень у незалежній Україні вимагає ґрунтовної модернізації, в тому числі суттєвого оновлення концептуальних підходів до формування її нової якості. З'ясовуючи це складне завдання, актуальним буде ретроспективний аналіз проблеми, оскільки видається доволі сумнівною спроба сформувати нову якісну систему організації науки без урахування історичного досвіду.

Біотехнологія рослин як наука має свою історію розвитку, але особливого значення набувають функціональні, динамічні аспекти у хронологічній послідовності, з'ясування яких можливе при кооперативному застосуванні відомих та розробці нових методів досліджень, їх органічному поєднанні, інтерпретації у часі відповідно до стану економічного розвитку суспільства. Незважаючи на наявність певної кількості робіт, присвячених різним питанням біотехнології рослин, історія розвитку і становлення цієї галузі біологічної науки в Україні тривалий час не була предметом систематизованих досліджень і висвітлена вкрай недостатньо.

Дисертаційна робота Л.В. Дацків побудована за проблемно-хронологічним принципом, має внутрішню логіку викладу матеріалу.

Наукова праця складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів (14-ти підрозділів), висновку, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 209 сторінок.

У вступі досить ґрунтовно викладено актуальність теми (с. 6–8), визначено об'єкт та предмет, методи дослідження (с. 9–10).

Виходячи з предмету дослідження, слушно окреслено мету дисертаційної роботи, яка полягає у «цілісному відтворенні історії становлення та розвитку біотехнології рослин в Україні». Відповідно до мети, актуалізовано 6 науково-дослідницьких завдань (с. 10).

Розкрито наукову новизну та практичне значення дисертаційної роботи, показано апробацію результатів наукового пошуку (с. 10–12).

Кожен із чотирьох розділів дисертаційної праці Л.В. Дацків розкриває важливі аспекти обраної теми та є досить змістовно наповненим. Вони відповідають змісту та головним завданням дисертації.

Усі розділи наукової праці органічно між собою взаємопов'язані та мають внутрішню логіку викладу матеріалу. Варто зазначити також, що усі розділи мають розгорнуті та аргументовані висновки.

Основу джерельної бази дисертаційного дослідження Л.В. Дацків складають матеріали Центральних архівів України та поточних архівів

науково-дослідних установ. Значну частину архівних документів запроваджено до наукового обігу вперше.

Найважливішою складовою джерельної бази дисертації стали безпосередньо наукові праці вчених-біотехнологів зазначеного періоду як українських, так і зарубіжних.

Узагальнення та висновки, сформульовані безпосередньо у тексті дослідження здобувачкою цілком аргументовані та мають науковий характер, що підтверджує про високий рівень наукової компетенції та кваліфікації Л.В. Дацків.

Загальні висновки кандидатської дисертації виважені, розгорнуті та обґрунтовані. Загалом, у висновках повністю розкрито результати дисертаційної роботи та окреслено авторське розуміння сутності заявленої теми: «Становлення та розвиток біотехнології рослин в Україні».

Наукова новизна дисертації Л.В. Дацків полягає зокрема у тому, що започатковано новий напрям в історії української науки – дослідження історії розвитку біотехнології рослин. Здобувач, узагальнивши досягнення попередників та опираючись на достатньо репрезентативну джерельну базу, здійснила фахову історичну реконструкцію процесу становлення та розвитку біотехнології рослин в Україні.

Достовірність особисто отриманих дисертанткою наукових результатів підтверджена опрацюванням та узагальненням достатньої кількості наукової літератури та джерел, зокрема і архівних, а також цілком достатнім рівнем апробації.

Проведення аналізу доробку попередників, залучення опублікованих та неопублікованих матеріалів сприяло об'єктивному та кваліфікованому розкриттю проблеми.

Значущість дисертаційної роботи Л.В. Дацків полягає передусім у тому, що в результаті проведення дослідження переконливо доведено фундаментальний внесок українських учених-біологів у розвиток біологічних досліджень у сфері біотехнології у європейському та світовому вимірах.

Розроблена й апробована в процесі роботи над дисертацією дослідницька методологія може успішно застосовуватися при аналогічних наукових розвідках. Отримані результати дозволяють поглибити та розширити уявлення щодо еволюції знань про біотехнологію, сприяють створенню адекватного соціального іміджу біотехнології рослин як суверенної галузі знань, визначають її місце у духовній та матеріальній культурі суспільства. Матеріали даної дисертаційної роботи можуть використовуватися як фахівцями-біологами, так і науковцями гуманітарного профілю (соціологами, наукознавцями, істориками науки), для яких дослідження науки є основним видом діяльності, при розробці навчальних курсів з біологічних та історичних дисциплін, при читанні лекцій з історії науки у вищих та середніх навчальних закладах, при підготовці оглядів, що стосуються розвитку певних біотехнологічних напрямів, при написанні навчальних посібників, підручників, словників, хрестоматій тощо, у дослідженнях краєзнавчого характеру, а також при плануванні науково-дослідних робіт.

Оцінюючи загалом позитивно опоновану дисертацію, вважаю за необхідне, поряд із вищеназваними здобутками, звернути також увагу автора на деякі зауваження та упущення, виявлені в тексті.

- Дисертантці особливу увагу в історіографічному підрозділі потрібно було б акцентувати на досягненнях українських істориків науки доби Незалежності України.
- На нашу думку, слід було б більш повно розкрити особливості використання спеціальних історичних методів, зокрема і методу наукової біографістики.
- Зокрема, автором не досить чітко з'ясовано динаміку формування біотехнології як навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах України.

- Здобувачеві необхідно було б вказати на критерії, якими вона користувалася при визначенні наукових шкіл у галузі біотехнології рослин в Україні.

- Безсумнівно, що дисертація значно б виграла, якби в ній були використані авторські додатки, а також і нечисленні друкарські огріхи.

Загалом же висловлені зауваження не стосуються основних принципових положень дисертаційного дослідження і не знижують загальної високої оцінки роботи дисертантки. Представлена дисертація є самостійним оригінальним науковим дослідженням, яке в повному обсязі вирішує поставлену проблему. Автореферат та опубліковані по темі матеріали відображають зміст і структуру дисертаційного дослідження.

Таким чином, дисертація Дацків Людмили Вадимівни «Становлення та розвиток біотехнології рослин в Україні» має цілісний та завершений характер, виконана на належному рівні, відповідає п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2013 р. № 567 до кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки й техніки.

Офіційний опонент

Дефорж Ганна Володимирівна
доктор історичних наук, доцент
кафедри біології та методики її
викладання Кіровоградського
державного педагогічного
університету імені Володимира
Винниченка

Кіровоградський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
"Засвідчую підпис"
Наказівник відділу кадрів
С. С. Полудень

Григорук
Професор з наукової роботи С. П. Мухомор